

impossible to carry out preparatory and judicial actions, as well as protect the rights and freedoms of a person and a citizen in cases where one of the participants in the process does not speak or does not speak the state language enough.

Consequently, the participation of the translator in the process is a guarantee of ensuring the right to judicial protection to persons participating in the case and do not speak or do not speak the state language. That is why the procedural procedure for the participation of translators in production requires improvement. Therefore, it is necessary to solve a number of issues: the possibility of conducting the process in a foreign language, if all persons involved in the case do not know the language of the proceedings, the procedure for finding a translator (who should search, in what time frame, etc.), the feasibility of involving the case file diploma translator and the like.

In accordance with the norms of national legislation, the translator is obliged to carry out a full and correct translation, to assure the correctness of the translation with his signature in the procedural documents. So we can conclude that the duty of the translator is the integrity and responsibility in relation to the materials provided to him. We can conditionally distinguish two forms of translation used by the translator in production - this is written and oral. Interpretation is used during procedural actions, when communicating with a person who does not speak the language of legal proceedings.

Unlike Ukraine, in Lithuania, the conduct of business involving legal entities and individuals of the Republic of Lithuania is carried out in the state language. A translation into one or more languages may be added to them. The conduct of business with individuals and legal entities of foreign states should be carried out in the state language and in another language acceptable to both parties. If you compare the legislation of Ukraine and Germany in the context of the legal status of the translator, it should be noted that under German law there are two types of translators: interpreter and official translator.

Keywords: Constitutional Court of Ukraine, legal proceedings, constitutional proceedings, participant in constitutional proceedings, translator, translator status, translator legal status.

Шпілярович В. В.

ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ТА КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

УДК 343.21

<https://doi.org/10.15330/apiclu.51.195-205>

Постановка проблеми. Реалізація в Україні сучасної ефективної політики у сфері протидії злочинності вимагає удосконалення існуючих і розроблення нових заходів профілактичного характеру як на міжнародному, так і на національному рівнях.

Це насамперед обумовлено тим, що Україна, будучи учасником інтеграційних процесів, намагається забезпечити належне й своєчасне виконання усіх взятих на себе міжнародно-правових зобов'язань. Важлива, чи не головна, роль у цій діяльності належить кримінальному праву, яке є системоутворюючим елементом усієї політики у сфері протидії злочинності. Більше того, як зазначав І. Бентам, поява та існування кримінального права пов'язані з необхідністю інституалізації реакції держави на небезпеку, яка виходить від членів суспільства [1, с. 122], а не тільки на злочин, який ними вчинено. Однак під впливом інтеграційних і глобалізаційних процесів на сьогодні спостерігається тенденція зближення різних галузей права в тому числі й кримінального та кримінального процесуального права. Зокрема, основною базою такого зближення виступають загальнолюдські цінності, принципи верховенства права, принципи демократичної, соціально-правової держави тощо.

Мета статті. У зв'язку з цим метою статті є дослідження правової природи заходів безпеки, що характерні для кримінального права України, та недопустимість ототожнення останніх із заходами безпеки кримінально-процесуального характеру.

Ступінь наукової розробки. Теоретичним підґрунтям вивчення заходів безпеки у кримінальному та кримінальному процесуальному праві України виступають наукові праці Е.Л.Біктімерова, К. М. Карпова, С. Г. Келіної, Є. В. Медведєва, М.С. Таганцева, Т. В. Непомнящої, О. С. Пунігова, М. В. Щедріна, І. М. Горбачової, О. В. Козаченка, В. О. Тулякова, П. Л. Фріса, М. І. Хавронюка, А. М. Яценка та інших.

Виклад основного матеріалу. Дослідження заходів безпеки у кримінальному та кримінальному процесуальному праві України доцільно розпочати насамперед з етимологічного тлумачення складових цього поняття – «захід», «заходи», «безпека». Зокрема, тлумачний словник української мови визначає «захід» як «сукупність дій, що мають на меті здійснення чого-небудь» [2, с. 147].

«Безпека – це стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави, а також довкілля у різних сферах життєдіяльності від внутрішніх і зовнішніх загроз», – зазначає А. Б. Качинський [3, с. 24].

У довідково-енциклопедичній літературі ця дефініція тлумачиться як «стан, коли комусь або чомусь ніщо не загрожує [4, с. 83; 5, с. 52], ... або існує певний захист від небезпеки» [6, с. 35]; стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішньої та внутрішньої загрози» [7, с. 207]. Крім того, зауважується, що безпека – це й такий стан, що не викликає занепокоєння [5, с. 52]; стан, який не містить небезпеки або захищає кого-, що-небудь від небезпеки; який не завдає шкоди; якому не загрожує небезпека» [2, 27].

Науковці розглядають безпеку як «стан відсутності різних небезпек і загроз, здатних завдати неприйнятної шкоди (збитку) життєво важливим інтересам людини [8, с. 27]; стан захищеності від суспільної небезпеки кримінально караного діяння» [9, с. 15].

Із позиції В. М. Родачина зрозуміло, що безпека – це певні соціальні відносини, що характеризуються взаємною довірою, відсутністю у сторін агресивних і зловмисних проявів [10, с. 18].

На думку С. Я. Лебедева, безпека, її забезпечення та стан виступають тим полем, на якому державне попередження злочинності та державна репресія повинні поєднуватися, щоб утворити необхідні умови спокійного життя для мільярдів людей [11, с. 104].

Загалом поняття «безпека» є доволі широким, тому що її можна розглядати у різних аспектах: міжнародна, національна, конституційна, екологічна, економічна, інформаційна, суспільна, безпека особистості тощо. У правовій літературі розрізняють так звану юридичну безпеку, яка забезпечується юридичними механізмами, що являють собою сукупність правових заходів, які спрямовані на забезпечення стану захищеності інтересів особи від внутрішніх і зовнішніх загроз. Це обумовлено тим, що згідно положень ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [12, ст. 3].

Важливу роль у сфері забезпечення стану захищеності інтересів особи від внутрішніх і зовнішніх загроз відіграють кримінально-правові та кримінально-процесуальні заходи, а саме заходи безпеки. Зокрема, під кримінально-правовими заходами

безпеки слід розуміти різновид заходів кримінально-правового характеру, передбачених КК України, які від імені держави за мотивованим рішенням суду застосовуються до особи, що перебуває у «небезпечному стані», з метою запобігання повторному вчиненню нею суспільно небезпечного діяння, яке підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України [13, с. 122].

З кримінально-процесуальної точки зору заходи безпеки (заходи забезпечення безпеки учасників кримінального провадження) – це здійснення правових, організаційно-технічних та інших заходів, спрямованих на захист життя, здоров'я, житла, майна, честі та гідності цих осіб від протиправних посягань з метою створення необхідних умов для належного здійснення правосуддя [14, с. 226]. При цьому варто зазначити, що важливу роль у створенні інституту заходів забезпечення безпеки учасників кримінального провадження відіграла Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 року № 995_004 [15] та Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою від 29 листопада 1985 року № 995_114 [16], у яких закріплено права та інтереси громадян, які беруть участь або сприяють кримінальному судочинству, а саме – забезпечення їхньої безпеки.

Навіть те, що спільність заходів безпеки у кримінальному праві України та кримінально-процесуальних заходів безпеки виражається в їх застосуванні до відповідної особи виключно за мотивованим рішенням суду, винесеному у встановленому законом порядку, не перешкоджає виділити й низку інших критеріїв, які суттєво відокремлюють їх одне від одного. Перш за все, сама назва відповідних заходів свідчить про їх характер – одні належать до різновиду заходів кримінально-правового характеру, інші – до кримінально-процесуальних заходів.

З позиції кримінально-правової політики, зважаючи на необхідність посилення охорони прав і свобод людини і громадянина у систему кримінально-правових заходів безпеки доцільно включати: примусові заходи виховного характеру; призначення вихователя; педагогічно-лікувальні заходи; позбавлення батьків-

ських прав; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу; примусове видворення; підтримуючі заходи; судимість; адміністративний нагляд; примусові заходи медичного характеру; піклування родичів або опікунів з обов'язковим лікарським наглядом; примусове лікування; добровільну хімічну кастрацію; спеціальну конфіскацію.

У свою чергу заходами забезпечення безпеки є: особиста охорона, охорона житла і майна; видача спеціальних засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку; використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження; заміна документів та зміна зовнішності; зміна місця роботи або навчання; переселення в інше місце проживання; поміщення до шкільної виховної установи або установи соціального захисту населення; забезпечення конфіденційності відомостей про особу; закритий судовий розгляд. З урахуванням характеру і ступеня небезпеки для життя, здоров'я, житла та майна осіб, взятих під захист, можуть застосовуватися й інші заходи безпеки [17, ст. 5; 18, ст. 7].

З'ясовуючи питання про суб'єктний склад реалізації заходів безпеки, заходи безпеки, що характерні для кримінального права України, за мотивованим рішенням суду застосовуються до особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України, і становить небезпеку для суспільства, тобто перебуває у так званому «небезпечному стані».

Відповідно до закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 року № 3781-ХІІ та закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23 грудня 1993 року № 3782-ХІІ заходи безпеки кримінально-процесуального характеру (заходи забезпечення безпеки учасників кримінального провадження) застосовуються щодо [17, ст. 2; 18, ст. 2]:

а) працівників суду і правоохоронних органів, їх близьких родичів;

б) осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні (особи, яка заявила до правоохоронного органу про криміналь-

не правопорушення або в іншій формі брала участь чи сприяла виявленню, попередженню, припиненню або розкриттю кримінальних правопорушень; потерпілого та його представника у кримінальному провадженні; підозрюваного, обвинуваченого, захисників і законних представників; цивільного позивача, цивільного відповідача та їх представників у справі про відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; представника юридичної особи щодо якої здійснюється провадження; персоналу органу пробації; свідка; експерта; спеціаліста; перекладача; понятого), членів їх сімей та близьких родичів.

Не менш важливим критерієм розмежування кримінально-правових заходів безпеки та заходів безпеки кримінально-процесуального характеру є підстави їх застосування. Так, фактичною підставою застосування до особи, яка перебуває у так званому «небезпечному стані», того чи іншого кримінально-правового заходу безпеки слід вважати вчинене нею суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України.

До категорії юридичних (нормативно-правових) підстав, що забезпечують реалізацію зазначених вище заходів безпеки на практиці, необхідно включати:

1) статті Загальної частини КК України, які не тільки містять вказівку на конкретний захід безпеки, а й регламентують інші питання, які мають значення для правильної кваліфікації вчиненого суспільно небезпечного діяння (інститут множинності, співучасті тощо);

2) статті Особливої частини КК України, які регламентують вчинене винним діяння як протиправне й суспільно небезпечне.

Підставою для застосування заходів безпеки кримінально-процесуального характеру є дані, що свідчать про наявність реальної загрози життю, здоров'ю, житлу і майну учасників кримінального провадження, або членів їх сімей та/або близьких родичів [17, ст. 13; 18, ч. 1 ст. 20]. Більше того, для застосування зазначених вище заходів недостатньо наявності лише підстави їх вжиття. Для цього має існувати й відповідний привід. Зокрема, відповідно до положень ч. 2 ст. 13 закону України «Про держав-

ний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 року № 3781-ХІІ та ч. 2 ст. 20 закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23 грудня 1993 року № 3782-ХІІ приводом для вжиття заходів забезпечення безпеки учасників кримінального провадження може бути [17, ч. 2 ст. 13; 18, ч. 2 ст. 20]:

- а) заява учасника кримінального провадження, члена його сім'ї або близького родича;
- б) звернення керівника відповідного державного органу;
- в) отримання оперативної та іншої інформації про наявність загрози життю, здоров'ю, житлу і майну зазначених вище осіб.

І на завершення, ще однією ознакою, яка дозволяє розмежувати заходи безпеки, що існують у кримінальному праві України, від заходів безпеки, що застосовуються до учасників кримінального провадження, є мета (цілі) їх застосування. Зокрема, загальною метою застосування до відповідної особи кримінально-правових заходів безпеки необхідно вважати саме усунення наявного у неї «небезпечного стану», тобто забезпечення спеціальної превенції. Поряд із загальною метою кримінально-правових заходів безпеки доцільно виокремлювати й спеціальні цілі їх застосування, які не повинні сягати за межі загальної мети, оскільки ці категорії співвідносяться між собою як частина і ціле. Так, наприклад, спеціальною метою застосування до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру чи призначення вихователя є не тільки одержання ним належного виховання, соціальної чи психологічної допомоги, а й можливість адаптуватися до реалій суспільного життя, підвищення загальноосвітнього та культурного рівнів, набуття професії і працевлаштування, тобто виправлення останнього.

Покращення психічного стану особи є спеціальною метою застосування до особи таких кримінально-правових заходів безпеки як примусові заходи медичного характеру та/або піклування родичів або опікунів з обов'язковим лікарським наглядом і т. д.

На відміну від заходів безпеки, що притаманні вітчизняному кримінальному праву, заходи безпеки кримінально-процесуального характеру забезпечують захист працівників суду і правоохо-

ронних органів від перешкоджання виконання покладених на них законних обов'язків і здійсненню наданих прав, а так само від посягань на життя здоров'я, житло і майно зазначених осіб та їх близьких родичів у зв'язку зі службовою діяльністю цих працівників [17, ст. 1]. Застосування останніх до осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, тобто у виявленні, попередженні, припиненні, розкритті або розслідуванні кримінальних правопорушень, а також у судовому розгляді кримінальних проваджень, спрямоване на захист життя, житла, здоров'я та майна цих осіб від протиправних посягань, з метою створення необхідних умов для належного здійснення правосуддя [18, ст. 1].

Висновки. Таким чином, порівнюючи заходи безпеки, які існують у кримінальному праві України, із заходами безпеки, що застосовуються до відповідних суб'єктів кримінального процесу, доцільно виділяти такі критерії їх розмежування:

- 1) характер заходів безпеки;
- 2) система заходів безпеки;
- 3) суб'єкти, до яких можуть бути застосовані зазначені вище заходи;
- 4) підстави застосування кримінально-правових заходів безпеки та заходів безпеки кримінально-процесуального характеру;
- 5) мета (цілі) застосування заходів безпеки, характерних для кримінального права та кримінально-процесуальних заходів безпеки.

1. Бентам И. *Избранные сочинения Иеремии Бентама: в 3 т. Т. 1: I. Введение в основания нравственности и законодательства. II. Основные начала гражданского кодекса. III. Основные начала уголовного кодекса / пер. А. Н. Неведомский, А. Н. Пылин; предисл. Ю. Г. Жуковский. Санк-Петербург: Изд-во рус. кн. торговли, 1867. 677 с.*
2. *Тлумачний словник української мови. 4-й дод. тираж / А. О. Івченко. Харків: Фоліо, 2002. 540 с.*
3. Качинський А. Б. *Екологічна політика й екологічна безпека України. Екологічний вісник. 2006. № 1 (січень–лютий). С. 24.*
4. *Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. Т. 1: А–К / уклад.: В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. Київ: Аконт, 2003. 928 с.*
5. *Сучасний тлумачний словник української мови: 60 000 слів / за заг. ред. д-ра філолог. наук, проф. В. В. Дубічинського. Харків: ВД «Школа», 2007. 832 с.*

6. Ожегов С. И. *Словарь русского языка* / С. И. Ожегов; под ред. Н. Ю. Шведовой. 14-е изд. Москва : Просвещение, 1983. 816 с.
7. *Юридична енциклопедія: в 6 т. Т. 1: А–Г* / редкол.: Ю. С. Шемшученко (гол. редкол.) та ін. Київ : «Укр. енцикл.», 1998. 672 с.
8. Сапронов В. В. *Безопасность жизнедеятельности : учеб.-метод. пособ.* / В. В. Сапронов, Л. М. Власова, Е. С. Фрумкина; под. общ. рук. Л. И. Шершнева; Фонд национальной и международной безопасности, Москов. гос. ун-т культуры и искусств. Москва, 2004. 79 с.
9. Горшенков А. Г., Горшенков Г. Г., Горшенков Г. Н. *Информационная преступность: криминологическая безопасность личности, угрозы и меры ее защиты. Идея конституционализма в РФ и за рубежом и практика ее реализации.* 2003. Вып. 1 (6). С. 13–16.
10. Родачин В. М. *Безопасность как социальное явление. Право и безопасность.* 2004. № 4 (13). С. 17–21.
11. Лебедев С. Я. *Криминологическая безопасность в системе национальной безопасности России. Российский криминологический взгляд.* 2006. № 3. С. 104–110.
12. *Конституція України : Основний закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР* // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1995. № 30. Стаття 141.
13. Шпіляревич В. В. *Поняття заходів безпеки за кримінальним правом України. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України.* 2017. Вип. 44. С. 114–127.
14. Тертишник В. М. *Науково-практичний коментар до Кримінально-процесуального кодексу України.* Київ : А.С.К., 2002. 1056 с.
15. *Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 року № 995_004* // Офіційний Вісник України. 1998. № 13. стор. 270.
16. *Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою від 29 листопада 1985 року № 995_114.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_114.
17. *Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 року № 3781-XII* // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1994. № 11. ст. 50.
18. *Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23 грудня 1993 року № 3782-XII* // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1994. № 11. ст. 51.

Шпіляревич В.В. Заходи безпеки в кримінальному та кримінальному процесуальному праві України

Стаття присвячена дослідженню заходів безпеки у кримінальному та кримінальному процесуальному праві України. Це обумовлено тим, що на сьогодні під впливом інтеграційних і глобалізаційних процесів спостерігається тенденція зближення різних галузей права в тому числі й кримінального та кримінального процесуального права.

Як висновок, автором констатується, що заходи безпеки, які існують у кримінальному праві України, відрізняються від заходів безпеки кримінально-процесуального характеру за характером, системою, суб'єктами, до яких можуть бути застосовані зазначені вище заходи, підставами та метою (цілями) їх застосування.

Ключові слова: злочинність, політика у сфері протидії злочинності, «небезпечний стан» особи, заходи безпеки у кримінальному праві України, заходи безпеки у кримінальному процесуальному праві України.

Шпіляревич В.В. Меры безопасности в уголовном и уголовном процессуальном праве Украины

Статья посвящена исследованию мер безопасности в уголовном и уголовно-процессуальное право Украины. Это обусловлено тем, что сегодня под влиянием интеграционных и глобализационных процессов наблюдается тенденция сближения различных отраслей права в том числе и уголовного и уголовного процессуального права.

Как вывод, автором констатируется, что меры безопасности, которые существуют в уголовном праве Украины, отличаются от мер безопасности уголовно-процессуального характера по характеру, системой, субъектами, к которым могут быть применены указанные выше меры, основаниями и целью (целями) их применения.

Ключевые слова: преступность, политика в сфере противодействия преступности, «опасное состояние» лица, меры безопасности в уголовном праве Украины, меры безопасности в уголовном процессуальном праве Украины.

Shpilyarevich V.V. Security measures in Ukraine' Criminal and Criminal procedure Law

The article is dedicated to the study of security measures in criminal and criminal procedural law of Ukraine. Determined by the influence of integration and globalization processes, there is a tendency of convergence of various branches of law, including criminal and criminal procedural law. Therefore, the implementation of a modern effective policy in the field of crime prevention in Ukraine requires an improvement of existing preventive measures and development of new ones, both at the international and national levels. That is why, criminal and criminal procedure measures, namely security measures, play an important role in ensuring the protection of a person's interests against internal and external threats.

In particular, criminal-law security measures should be understood as a variety of measures of criminal nature, provided by the Criminal Code of Ukraine, which applied

to a person, which is in «dangerous state», on behalf of the state on by reasonable court decision, in order to prevent the re-committing of a socially dangerous act, which predicted by the Special Part of the Criminal Code of Ukraine.

From a criminal procedural point of view, security measures (measures to ensure the safety of participants in criminal proceedings) - is the implementation of legal, organizational, technical and other measures aimed to protect life, health, housing, property, honor and dignity of a person against unlawful attacks, in order to create the necessary conditions for the proper administration of justice.

As a conclusion, the author states that the security measures existing in the criminal law of Ukraine differ from the security measures of criminal procedural character, by its nature, system, subjects to which such measures are applied, the purposes and aims of its application.

Keywords: abuse, crime prevention policy, «dangerous state» of a person, security in criminal case in Ukraine, security in criminal process of Ukraine.

Яцина М.О.

ОЗНАКИ «НЕУРЯДОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ» У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

УДК: 343.9

<https://doi.org/10.15330/apiclu.51.205-212>

Постановка проблеми. Питання протидії злочинності є одним з найважливіших напрямків діяльності будь-якої демократичної держави. Наш час для Української держави позначений трансформаціями в соціальних, політичних, економічних та світоглядних вимірах. У такому контексті особливого значення набувають питання протидії злочинності, яка, будучи явищем перш за все соціальним, також має стійку тенденцію змінюватися на рівні з суспільством та державою такий стан речей має місце і у цілому світі. Процеси широкої міграції великих мас населення, збройні конфлікти, сепаратизм, ба навіть технологічний розвиток, - всі ці явища змінюють не тільки суспільство, а й вносять свої корективи у злочинність. Таким чином, перед нами постають ви-клики, які потребують швидкого та ефективного реагування на них. У таких умовах для більшості сучасних демократичних держав все помітнішою стає тенденція, що держава та суспільство повинні спільними зусиллями протидіяти тим деструктивним явищам, що несе в собі злочинність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років для криминології як науки характерна наявність акти-